Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

MOL-R1A1P-062

EGZAMIN MATURALNY Z JĘZYKA LITEWSKIEGO

Arkusz II

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 130 minut

ARKUSZ II

MAJ
ROK 2006

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 12 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
3. Nie używaj korektora, a błędne zapisy przekreśl.
4. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
5. Możesz korzystać ze słowników językowych.
6. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
7. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ◉ i zaznacz właściwe.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie
40 punktów

Wypełnia zdający przed rozpoczęciem pracy

PESEL ZDAJĄCEGO

KOD ZDAJĄCEGO

Arkusz zawiera dwa tematy sprawdzające tworzenie tekstu własnego w związku tekstem literackim. Wybierz jeden z nich i napisz wypracowanie. Wybrany temat podkreśl.

1 tema:

Senatvės negalios ir nereikalingumo problema J. Biliūno apsakyme *Brisiaus galas*. Prisimink kitus Biliūno apsakymus, kur pagrindinis motyvas – nenaudingumas, nereikalingumas ir palygink juos.

Jonas Biliūnas

Brisiaus galas

Šaly dienadaržio durų, ant didžiulės spalių krūvos, guli senas Brisius – žilas, apžabalęs.

Matyti jisai dar mato, bet tik kaip per dūmus, ir savo žmogaus labai dažnai nebepažįsta. Sunki senatvė ir jam: visų užmirštas, apleistas. Patsai gerai jaučia, kad mažai kam bereikalingas. Bet kiek galėdamas rūpinas dar būti naudingas. Nors nebeprigirdi, o sunkios blakstienos amžinai merkia jo tarškanotas akis, tačiau vaiko nuo savęs snaudulį ir klausos. Beklausydamas apsnūsta... Ir girdi per miegą: šlama netoli, tartum eina kas svetimas... Sunkiai kelias senas Brisius iš guolio ir loja užkimusiu, mieguistu balsu.

- A tu, žabali, ar nenustosi!.. Savo žmogaus nemato, - girdi jisai pažįstamą balsą.

Susigėdęs šiepia bedantį snukį, inkščia gailiai, tartum atsiprašydamas, ir, paspaudęs uodegą, vėl susiriečia guoly...

Jau nebe kartą Brisių pajautos apgauna, jam gėdą padaro. Dažnai troboj, viduasly gulėdamas, sapnuoja jisai vagį ir vilką, kuriuos, jaunas būdamas, kadai vijo, ir jam pradeda regėtis, kad tie priešininkai vėl dabar tyko: kelia jisai tada savo seną galvą nuo kojų ir, tartum ko išsigandęs, netikėtai... suloja: am! am!

Ir netikėtai vagies vietoj girdi tik iš visų pusių iškalbinėjimo balsus:

- A tai žilis! Visai iškvaišo.

Nežinodamas, kur dėtis iš gėdos, kelias jisai iš viduaslio ir, paspaudęs uodegą, lenda pasuolin.

- Kur velkies? Eik oran! – šaukia ant jo.

Ir Brisius nuliūdęs dūlina pro duris.

Dabar jisai bijo trobon ir beeiti. Verčiau jau ant spalių gulėti: vis mažiau kitiems po kojom maišytis. Teisybė, troboj labai gera, pastalėj gulėti šilta. Bet kaulų graužti vis tiek jau nebegali, o nuo musių ir tenai sunku senam apsiginti. Ir čionai, jo senatvės pasigailėję, atneša jam kartais kruopų geldelėj palakti, o ne – tai išalkęs eina pašalėmis tokio maisto ieškoti, į kurį seniau ir žiūrėt nežiūrėjo. Taip ir skursta senatvėj...

O juk buvo jaunas ir jisai, stiprus ir visų branginamas. Tada apsigint nuo žmonių negalėjo. Su juo vaikai žaidė, jį račiukuos įsikinkę, važinėjo: nepyko ant jų Brisius, kad ir kartais visai be reikalo jam skaudžiai suduodavo, - žinojo, kad mažas ir silpnas ir maža dar teišmano. Jį troboj kiekvienas į save šaukė ir duona penėjo, medžiotų su savim vedės. Ustovas ir varškės jam negailėjo, bet tik nuo jo namo nelėktų, galvijus dabotų. O kiek dar, jau senas būdamas, juokų piemenims pridarydavo! Užmes jie, būdavo, ant Brisiaus galvos čerkazėsių ieškotų. Ir visados surasdavo, nors tasai už pusvarsčio aukščiausioj eglės viršūnėj būtų pasislėpęs. Susekdavo, imdavo loti. Neidavo, kolei tasai nenulips. Pamatęs nulipantį, nesitverdavo iš džiaugsmo, šokinėdavo inkšdamas aplinkui ir, sugrįžęs į piemenis, iškišęs liežuvį, žiūrėdavo tai į juos, tai į krepšelius: žinojo, kad iš ten būtinai gaus mėsos kruopelę ar duonos plutelę. Tačiau ir piemenys jį užmiršo...

Guli senas Brisius ant spalių ir sapnuoja. Mato jisai per miegą antis, kurias jo šeimininkas
šaudo, o jisai iš vandens neša. Ir tiek tų ančių daug, tokios jos riebios! Pramerkia Brisius akis ir saldžiai žiovauja, jas atsimindamas. Bet kaipgi jisai stebisi iš tiesų priešais save šeimininką su šaudykle už pečių pamatęs. Savo akim nenori tikėti: turbūt ir jį sapnuoja...

Bet aiškiai girdi, kaip tasai šaukia:

- Sa, Brisiau, sa!

Tai turbūt iš jo, seno, juokias? Kam?

- Sa, Brisiau, sa! – vadina šeimininkas.

Brisius šiepa snukį, tartum norėdamas šyptelėti, bet tik kažin kaip gailiai inkščia...

- Sa, Brisiau, sa!..

Jisai nenorom atsikelia nuo spalių ir seka paskum, ne taip kaip pirma – jaunas ir linksmas, bet paspaudęs uodegą ir nuliūdęs, kaip koksai kaltininkas.

Šeimininkas eina už klojimo laukan ir atsigręždamas vis šaukia:

- Sa, Brisiau, sa!..

Pamiškėj sustoja. Brisius inkščia bailiai ir žiūri į žmogų, tartum klausdamas, kam čionai jį atvedė. Mato, kaip tasai nusiima nuo pečių šaudyklę, atsitolina nuo jo kelis žingsnius ir pradeda į jį taikinti...

Negali būti?! Brisius netiki. Tai tik pasijuokti iš jo nori. Bet kam taip baisiai iš seno juoktis? Kam? Juk jisai iš baimės tupiasi ant paskutinių kojų, ir per jo snukį rieda gailios, karčios ašaros.

Staiga ugnis ir baisus trenksmas, - ir jisai griūva sopulio pervertas. Pramerkęs akis, tik spėja pamatyti, kaip nuo jo tekinom bėga žmogus, turėdamas rankoj šaudyklę...

Gal ir suprato Brisius, kodėl tasai žmogus jį užmušė, tik nebegalėjo suprasti, kodėl tekinom nuo jo pabėgo: juk jisai mirdamas tik kojas norėjo jam paskutinį kartą palaižyti...

Jonas Biliūnas. *Liūdna pasakas*. Kaunas, 1986. p. 130-136.

WYPRACOWANIE

I tema:

Jono Biliūno kūryba jautriausiomis stygomis paliečia mūsų sielas. Užuojauta nelaimingam, pasenusiam, nereikalingam jaučiama visuose rašytojo kūriniuose. Įtaigus pasakojimas, ryškūs veikėjų paveikslai paveikia taip, kad kartą pažvelgę į liūdnas baltos katytės, apžlibusias seno Brisiaus, klaikias Juozapotos, nelaimingas Joniuko akis turbūt visą gyvenimą negalėsime jų pamiršti, jos gyvens mūsų sąmonėje.

J. Biliūnas literatūroje sąmoningai siekė tikslo mokyti skaitytoją jautrumo, gerumo. Kaip realizmo šalininkas stengėsi visapusiškai atskleisti tikrovę, bet lyginant su pirmtakais žymiai mažiau vietos skyrė aplinkos, buities aprašinėjimui. Jį daug labiau domino žmogaus vidaus realybė su visomis geromis ir blogomis pusėmis, žmogaus mąstymas, išgyvenimai, jausmai.

Psichologizmas, lyrizmas, vidinis konfliktas būtent su J. Biliūnu įsitvirtino lietuvių prozoje ir tęsiasi iki šiolei.

Lietuvių literatūroje ir kultūroje Jonas Biliūnas yra vienas tų milžinų, kurie kentėdami alkį, šaltį ir ligas nenuilsdami dirbo Lietuvos labui ir, palikę ryškų pėdsaką, be laiko išėjo iš gyvenimo. Atrodo, kad tokio likimo rašytojas, kaip ir jo kūrinių pasakotojai, galėjo pastebėti kito žmogaus nelaimę, jį užjausti. Gal kartais pasiguosti, kaip kad vieno apsakymo pasakotojas, kuris žūrėdamas per langą į kapus jaučiasi beviltiškai nelaimingas, o sužinojęs laidojamo žmogaus šeimos nelaimę, pajunta, kad esama dar nelaimingesnių už jį. („Vieną rudens dieną“)

Atstūmimas, nereikalingumas, senatvė – tai tie motyvai, per kuriuos išryškėja žmogaus tragiškumas. Tragišku veikėju gali būti ne tik žmogus. Įsimintinas nelaimingos išmestos katytės paveikslas („Kliudžiau“). Jos net mažas vaikas nepagaili – pasidaro iš jos taikinį žaidžiant ir nušauna. Pats išraiškingiausias – seno šuns Brisiaus paveikslas („Brisiaus galas“). Šuo yra ypatingas gyvūnas žmogaus gyvenime: jis ir geriausias draugas, jis ir daugiausia skriaudų patiria iš žmogaus. Ne be reikalo yra priežodžių apie „šunišką gyvenimą“, o literatūroje – skriaudžiamo, skandinamo, kariamo ar, kaip Biliūno apsakyme, šaunamo šuns vaizdų. Štai senas, gerai tarnavęs, visų mylėtas Brisius tampa nereikalingas ir šeimininkas ryžtasi sutrumpinti jo gyvenimo dienas. Šeimininkui tai nėra taip lengva padaryti, iššovęs jis bėga tekinom bijodamas atsigręžti, kad nesusitiktų šuns žvilgsnio. O gal jau spėjo susidurti, gal jį pradėjo graužti sąžinė, gal pajuto Brisiaus žmogiškas mintis? Nežinome, ką mąsto šeimininkas, nes pasakotojas suteikia balsą šuniui, nors ir kalbama trečiuoju asmeniu. Brisius mąsto, kaip senas žmogus. Suvokia savo nereikalingumą. Senatvėje iš paskutiniųjų stengiasi tarnauti ir iki galo lieka ištikimas ir dėkingas: prieš mirtį nori šeimininkui kojas palaižyti. Šeimininkas ištikimybę sulaužo, draugystę ir nuopelnus pamiršta.

Brisiaus paveikslas primena apsakymo „Ubagas“ veikėją, o šiek tiek ir pasakotoją. Sergantis, nieko neturintis pasakotojas susiduria su netipišku ubagu – sūnaus išvytu, pirmą kartą išėjusiu su krepšiu. Pasakotojas atpažįsta ubagą. Tai netolimas ūkininkas, gerai dirbęs, viską perdavęs sūnui, bet iš jo nesulaukęs dėkingumo, kaip Brisius iš šeimininko. Ūkininkas stengiasi suprasti, kad jam pas vaikus nėra vietos, kad nedaug jau likę gyventi. Susidūrimas su pasakotoju, kuris ligos taip pat atstumtas nuo gyvenimo, galbūt juos abu šiek tiek paguodžia, kad štai ne vienas kenčiu.

Nereikalingą, šluota vejamą šunelį ar katytę primena Joniukas („Joniukas“). Vaikas atmintyje nešioja tik vieną - išeinančio tėvelio - prisiminimą. Netikros motinos atstumtas jis vistiek norėtų kartais prie jos prisiglausti, tačiau nedrįsta. Kai jį, šešiametį piemenuką už praganytus žąsiukus primuša šeimininkai, vistiek bėga pas motulę, o gal tikėdamasis rasti tėvelį, tačiau pamotė, kaip tik gavusi žinią apie vyro mirtį, iš savo nelaimės nežino, ką

daro ir, pastebėjusi parbėgusį Joniuką, veja su šluota iš trobos. O jam, kaip Brisiui, reikėjo tik prisiglausti...

Dar vienas nereikalingas žmogus – Juozapota („Liūdna pasaka“) – ir atstumta, ir išstumta iš savo namų, svajonių, netgi iš kalėjimo, nes kam reikalinga rusams kalėjime ar tremty beprotė, kuri nesuvokia, kad kali? Atstumta nelaimės ir ligos.

Sunki senatvės dalia piešiama pabrėžiant jaunystės kontrastą. Pasakotojas prisimena,kad keistasis ubagas buvo kažkada geras ūkininkas, kiek daug jis laikė bičių, kaip jas mylėjo, koks buvo geras ir dosnus vaikams. Ir kaip jam sunku susitaikyti su tuo, kad bičių neliko, nes jų nėra ten, kur barniai, kad žmogus senatvėj negerbiamas, apleidžiamas. Brisius irgi prisimena savo praeitį, jaunystę, kai buvo stiprus, kai ganė gyvulius, žaidė su vaikais, ėjo su šeimininku medžioti. Jaunystės prisiminimas ir Brisiaus sapnas įterptas tarp skaudžios šuns realybės – paskutinių dienų, paskutinių akimirkų. Ir paskutinis, o gal vienintelis gyvenime klausimas: kodėl?

Dėkokime Jonui Biliūnui už jautrumo pamokas. Kol būsime jo mokomi, pasaulis bus žmoniškesnis.

2 tema:

Herkus Mantas, Martynas Mažvydas – didvyriai ir kankiniai stiprios dramatinės įtampos lauke. Atskleisk ir palygink dviejų literatūrinių personažų vidinę dramą.

J. Grušas

Herkus Mantas
(ištrauka)

MANTAS. Likimas pasirodė perdaug žiaurus ir man, ir tau, Hirchalsai. Aš negalėjau išgelbėti tavęs. Aš bejėgis...
HIRCHALSAS. Tu – niekas! Pagonių minia tave valdo.
KOLTIS. Užtenka, riteri. Tavo laikas baigiasi.
HIRCHALSAS *(Mantui)*. Su tavim noriu atsisveikinti kaip su krikščioniu. Jei tu širdies gilumoje tebesi krikščionis, pažadėk atgailauti už savo darbus – ir aš ramiai sutiksiu mirti.
MANTAS. Aš neatgailausiu už savo darbus. Aš kovoju už Prūsijos laisvę. Mano tauta – už viską aukščiau!
HIRCHALSAS. O dievas?!
MANTAS. Tavo dievas lygiai piktas, kaip ir stabmeldžių dievai. Bet aš buvau pamilęs tavo žmogiškumą, Hirchalsai.
HIRCHALSAS. Mano žmogiškumas baigiasi ten, kur prasideda tikėjimas... Tai būk prakeiktas! Anatema!
KRISTINA. Neprakeik jo, neprakeik!.. Maldauju...
HIRCHALSAS. Jis apsikrikštijo ir išdavė krikščionybę! *(Kolčiui)* Veskite mane ant laužo.
KOLTIS *(kariams)*.Varykite belaisvius!
KRISTINA. Prūsai! Prūsai! Jis mylėjo Herkų! Prūsai! Prūsai!

Visi išeina. Lieka Mantas ir aklas kanklininkas.
MANTAS. Štai dar viena beprasmė auka! Ir kokia auka! Ir kam ji? Dievams? O kas tai yra dievai? Ar ne mūsų pačių sudievintas žiaurumas, sudievinta vergija, sudievinta baimė?! Krikščionys žudo mus savo dievo vardu. Mes tuo pačiu jiems atsikeršijame. Ir vieni, ir kiti per brangiai mokame už savo tikėjimą. O jei dievus nuverstume nuo sosto ir nuo altoriaus? Kuo tada tikėtume?.. Aš tikėjau žmogumi. Tikėjau jo protu, jo darbais. Bet kuo gi jis skiriasi nuo savo dievų? Ar ne per brangiai ir aš moku už savo tikėjimą? Ar nežudys žmogus žmogaus tol, kol amžiai pasibaigs? Dievai mirs, gims nauji, o žmogus liks amžinas. Atidaviau mirčiai tą, kuris vertas žmogaus vardo. Ar neišdaviau savo tikėjimo? Ar yra didesnis bejėgis už vadą ir valdovą? Kuo aš virtau? Kuo tikiu? (...)

Grušas J. *Raštai.* T.1.V.,1980 p.107-108

J.Marcinkevičius

Mažvydas

Vilnius. Dominikonų vienuolyno požemiai.
MAŽVYDAS
Atsibundi - ir nežinai ar tu,
Dar gyvas, ar jau miręs! Po šiais skliautais
Sustoja laikas. Tik girdėt, kaip kabo
Viršum galvos dulkėta amžinybė.
(Įsiklauso)
Širdis, atrodo, plaka – taigi gyvas.
Ar džiaugtis, ar liūdėt dėl to? Žmogau,
Nepiktžodžiauk, - nes gyvasties siūlelis
Ne tau priklauso. Tu esi beturtis.
Tu nieko neturi.
(Bando keltis – sudejavęs sukniumba)
Išskyrus skausmą.
Tu nieko neturi išskyrus skausmą.
Ir niekas iš tavęs jo neatims –
Nei priešai, nei draugai. Esi turtingas,
Jei dar kentėt gali ir jei pasaulį
Jauti kaip sopulį, kurio centre
Negęstančia žaizda žmogus liepsnoja. (...)
(Raktų žvangesys prie durų. Įeina trys vienuoliai)
PIRMAS VIENUOLIS
Martynai Mažvydai!
MAŽVYDAS
Girdžiu, girdžiu.
ANTRAS VIENUOLIS
Ant kelių klaupkis!
MAŽVYDAS
Aš tiktai prieš dievą
Klaupiuosi...
TREČIAS VIENUOLIS *(prišokęs paklupdo Mažvydą ir laiko jį taip)*
Tu, šetono sėkla, klaupkis!
PIRMAS VIENUOLIS
Dominikonų ordino prioras

Įsakė man šią ištarmę paskelbti.
(Persižegnoja, skaito)
Šventoji dievo motina bažnyčia,
Išnagrinėjus nuodėmę ir kaltę
Eretiko, bedievio, atskalūno,
Paskendusio liuteronizmo baloj
Ir griaunančio tikėjimo vienybę,
Krikščionių susiklausymą bei meilę,
Atradusi jį kaltą...
(Bejėgiškai nuleidžia rankas)
Negaliu –
Nuo šitokios kalbos liežuvis lūžta...
(Įtūžęs suglamžo popierių, šaukia)
Martynai Mažvydai! Kad ligi ryto
Nė kvapo tavo Vilniuje neliktų!
O jeigu vėl į mūs rankas pakliūsi,
Tai nė karalius neišgelbės...

***

Klebonija
MAŽVYDAS
Vaikeli mano, Kasparai! Sūnau!
(Puola prie jo)
Atleis man, dovanok! Žinau – nevertas,
Vienok meldžiu – ištark bent sykį: tėve!

Kareiviai išveda tylintį Kasparą

MAŽVYDAS *(šaukia)*
Ištark man: tėve! Pasakyk: atleidžiu!
(Užsigula ant lango)
Jisai kažką pasakė! Jūs girdėjot?
Jisai už durų man kažką pasakė.
Tikriausiai jis pasakė: mano tėve!
(Puldinėja prie visų klausinėdamas)
Ar negirdėjot, a? Ar negirdėjot?
Man rodos, jis pasakė: mano tėve...
(Sukniumba prieš kryžių)
Dabar ir aš – kaip tu... Išleidau sūnų.
Atidaviau, kad jo krauju išpirkčiau
Save ir savo kaltę... Pareiga, -
Tu vėl man pasakysi? Bet jau viskas.
Aš nežinau, kur nešti šitą kryžių,
Nes stoviu vienas ant bedugnės krašto,
Žiūriu į savo sielą ir svaigstu –
Išdegusi, tuščia, bevaisė žemė.
Paimk mane už rankos, vesk, parodyk,
Nes ką aš pasakysiu, kai manęs
Paklaus štai šitie žmonės? Kai aš pats
Savęs paklausiu? Ką aš pasakysiu
(Vėl pripuola prie lango, žiūri užsigulęs)
Gal būt, aš pasakysiu: Lietuva...

Ji neatleidžia man tos išdavystės,
Kad palikau ją kitados... kad dievą
Aukščiau už ją laikiau...
(Grūmoja kumščiu pro langą)
Ji neatleidžia.
Nedovanoja...
(Atsisuka, tiesiai, sunkiai, bejėgiškai nuleidęs rankas)
Dieve, ji teisi!

Marcinkevičius J. *Mažvydas.* V.,1977.78-79, 82-83, 145-147 p.

WYPRACOWANIE

2 tema.

Juozo Grušo „Herkus Mantas“ ir kitos istorinės dramos, kaip ir Justino Marcinkevičiaus draminė trilogija buvo rašomos sunkiais Lietuvai ir lietuvių literatūrai sovietiniais metais. Rašytojams reikėjo nepaprasto talento ir drąsos, kad tais cenzūros laikais imtųsi temų, susijusių su tautos vienybe, valstybingumu. Įsižiūrėjus į dramų veikėjų situaciją, galima įžvelgti panašumų su pačių autorių situacija. Lietuvos rašytojai tuo metu rūpinosi, kad išliktų oficialus lietuvių kalbos vartojimas, kad neišnyktų žodis „Lietuva“ iš lietuvių sąmonės. Juozas Grušas parašė „Herkų Mantą“ tuo metu, kai tilo rezistencinės kovos. Parašė tautos paguodai, dvasios pastiprinimui, laisvės troškimo palaikymui. Pagrindinė idėja – kovos už laisvę prasmingumas (garbė yra numirti už laisvę, nepasiduoti be kovos). J. Marcinkevičiaus trilogija priminė lietuviams, kokie yra kertiniai tautos išlikimo akmenys.

Nepaisant to, kaip šiuos kūrinius buvo galima atskaityti anuo metu, tiek „Herkus Mantas“, tiek „Mažvydas“ turi universalią prasmę. Šiuose kūriniuose vaizduojami tikri didvyriai, kurių paveikslai – ne tiek kovojančių, kiek mylinčių ir kenčiančių žmonių paveikslai. Dramai būtini konfliktai čia taip pat nėra skirtingų veikėjų ar situacijų konfliktai, o labiau vieno veikėjo minčių, idėjų konfliktai. Konfliktas vyksta vieno veikėjo viduje, bet jis svarbus visiems. Tai neabejotinas abiejų kūrinių panašumas, kaip ir tai, kad abu autoriai pasirėmė istorija, nesilaikydami dokumentinės tiesos, kai ką pakeisdami, įvesdami naujų elementų, reikalingų dramtizmui sustiprinti (ypač kuriant Mažvydo personažą) arba tiesiog prikurdami, nes istorinių šaltinių turėjo nedaug.

Pasirinkti istoriniai asmenys iš esmės yra tragiški herojai. Mantas siekia to, kas neįmanoma: mažą prūsų tautą veda prieš daug galingesnius kryžiuočius. Tai nelygi kova ir iš kart pasmerkta pralaimėti, bet tai gynimasis nuo svetimųjų, žūtbūtinė kova už Prūsiją, savo tikėjimą. Pats Manto siekis, jo mintis yra didvyriška. Taip pat didvyriškai drąsi mintis yra ir Mažvydo siekimas kultūriškai

suvienyti Lietuvą, nes Lietuva iki tol nebuvo pasirūpinusi savo kalbos įtvirtinimu.

Didvyriškus žygius dramų veikėjai laiko savo misija ir pareiga. Juos atlieka abejodami ir kentėdami. Jų tragizmą sudaro konfliktas tarp misijos ir asmeninės laimės, tarp pareigos ir širdies. Mantas negali suderinti karo ir žudymo su žmoniškumu, tautos interesų su šeimos laime. Negali būti laimingas su mylima ir mylinčia Kristina, nes ji vokietė, o vokiečiai yra prieš prūsus, taigi, prieš Mantą, o ir prūsai nusiteikę prieš Kristiną. Kulminaciniu tragedijos momentu Mantas sužino, kad turi sūnų, galėtų atsisakyti vado pareigų, gyventi dėl jo, kaip siūlo Kristina, bet tada paaiškėja, kad sūnus yra jo badumi marinamame Karaliaučiuje. Jeigu atitrauktų kariuomenę nuo Karaliaučiaus, išgelbėtų sūnų, bet pralaimėtų mūšį, o tuo pačiu ir karą dėl Prūsijos. Šitoj sunkioj situacijoj, kur nėra gero sprendimo, atsiranda dar viena problema: sudeginamas (paaukojamas prūsų dievams) Manto mylimas ir gerbiamas mokytojas Hirchalsas. Mantas bando ji apsaugoti nuo prūsų, bet burtas tris kartus tenka Hirchalsui. Tai per skaudus momentas. Mantas suabejoja ne tik laime, bet ir tiesa, tikėjimu, dievais – tiek prūsų, tiek krikščionių, nes buvo auklėjamas dvejaip. Pajunta savo bejėgiškumą, beprasmiškumą: „Ar yra didesnis bejėgis už vadą ir valdovą? Kuo aš virtau? Kuo tikiu?“ Ieško atsakymo, kodėl turėjo viską prarasti ir ieškodamas pradeda mąstyti apie žmogų kaip apie žvėrį žmoguje.

Bejėgiškumo jausmas kankina ir Martyną Mažvydą. Kančia ir skausmas nuo jo neatsiskiriami: „tu nieko neturi išskyrus skausmą“ ir būtini: „esi turtingas, jei dar kentėt gali ir jei pasaulį jauti kaip sopulį“. Visą savo gyvenimą mato kaip pareigą, lygina ją su karčia pelynų arbata, kurią reikia kasdien gerti. Jį kankina kaltės jausmas. Jaučiasi kaltas, kad būdamas kunigu labiau myli žmoniškumą ir lietuvišką knygą, negu bažnyčią, kartais neužtenka laiko prisiimtom trejopom pareigom: bažnyčiai, šeimai, Lietuvai. Galėtų pagerinti sunkią savo ir žmonos buitį, bet jaučiasi reikalingas ten, kur reikia skelbti lietuvišką žodį. Bėgdamas nuo religinio persekiojimo, paliko Lietuvą ir likusį gyvenimą gyvena kankinamas ilgesio. Vidinė įtampa pasiekia kulminaciją (tai kartu visos dramos kulminacija), kai paaiškėja, jog prarado mylimą moterį Mariją ir sūnų Kasparą. Netikėtai atradęs sūnų, bando jį įsūnyti, bet šis nesutinka, nes jaučiasi išduotas. Nespėjus jam net pasiaiškinti, Kasparas suimamas ir taip Mažvydas praranda ką tik atrastą sūnų negrąžinamai. Negalėdamas išpirkti savo kaltės, puola į nevilti, nublanksta jam visų darbų prasmė. Tik dramos epilogas nuteikia šviesiai: tikėjimas rašto, knygos reikalingumu gelbsti iš nevilties. Šia prasme tragiškesnis (kaip ir buvo istoriškai) Manto likimas. Herkus Mantas praranda šeimą, asmeninę laimę dėl Prūsijos, patys prūsai jį išduoda ir jis visko netekęs, išeina į paskutinį pralaimėjimo mūšį.

Manto ir Mažvydo drama verčia prisiminti kitų lietuvių autorių (Sruogos, Krėvės, Vydūno) draminius veikėjus, jų vidaus dramas. Mindaugas (J.

Marcinkevičiaus Mindaugas labai artimas J. Grušo Mantui), Jogaila, Skirgaila, Šarūnas, Mažvydas, Laurynas – tai didieji tautos kunigaikščiai, kūrėjai, įkvėpę rašytojus ir per literatūrą po šimtmečių kėlę tautos dvasią. Ar gali jie būti įdomūs šiuolaikiniam žmogui, gyvenančiam laisvės ir nepriklausomybės sąlygomis? Ar jų vidiniai konfliktai panašūs į šiuolaikinių vadų, prezidentų? Ar panašių temų kada nors dar imsis lietuvių rašytojai? Manyčiau, kad taip, nors yra naujų temų ir problemų, o istorijai nelinkėtume apsukti rato. Visada aktuali bus didvyriškumo problema. Didvyriškumas reikalingas ne tik didiesiems. Kiekvieno žmogaus gyvenime būna momentų, kai reikia apsispręsti, pasirinkti, pasiaukoti. Susipažinę su Manto ir Mažvydo didvyriškumu suprantame, kad didvyriu tapti neplanuojama, kad tai ne svajonių išsipildymas, o idėja, pasirinkta gyvenimo misija ir sunkus pareigos vykdymas, kuris dažniausiai nesiderina su asmenine laime.

BRUDNOPIS